

ДО ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ СТАТУСУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМІЖНОЇ МОВИ

У статті розглянуто питання необхідності впровадження у сучасній Європі єдиної мови спілкування, якою може стати англійська мова. Фокус уваги сконцентровано на тому, що серед представників управління інститутами Європейського Союзу формується професійна підмова зі своїми особливостями. Представники професійної адміністративної культури, використовуючи англійську мову для професійних цілей, вносять до неї певні зміни, що ґрунтуються на особливостях їх персональних когнітивних моделей.

У країнах ЄС існує природний опір наданню англійській мові статусу офіційної європейської міжнародної допоміжної мови, що пов'язано із зрозумілими культурними та політичними побоюваннями [1: 18-20, 29]. Ознаки глобалізації взагалі викликають тривогу через виникнення тенденцій ослаблення національної самобутності членів культурного співтовариства. Глобалізація часто сприймається як зло, що руйнує культурну єдність. Проте саме сьогодні на території Європи вже постала необхідність у єдиній мові спілкування, якою, як показує практика, може стати англійська мова. Такий варіант європейської міжнародної допоміжної мови, EuroEnglish, має свої характерні особливості. Виникнення таких особливостей може пояснюватись на рівні когнітивного аспекту. Представники різних народів і культур по-своєму мислять, по-різному сприймають навколишній світ. Це не може не позначитися на мові, якою вони говорять, навіть якщо це не їх рідна мова. С. Рандел вважає, що ті, хто говорять різними мовами, наділені різним характером процесу мислення [2: 28]. Ці відмінності викликають труднощі на комунікативно-прагматичному рівні навіть тоді, коли представники різних культур спілкуються загальною для них міжнародною допоміжною мовою. Багато значень і понять на рівні інтерпретації інтенції мовця залежать від специфічних умовностей певної культури. Щоб передати значення, що мається на увазі, і забезпечити розуміння мовців на різних культурних рівнях, потрібна певна комунікативна гнучкість [3: 197].

Будь-яка мова перебуває в процесі постійної зміни, і практично неможливо контролювати вплив окремих індивідуумів на реальну мову. Різні мови і культури мають різну структуру, і люди говорять навіть однією мовою, якою вони володіють, по-різному. У епоху глобалізації практично всіх сторін нашого життя, а це стосується і національних мов, навряд чи можна казати про існування національних культур або мов, що залишилися осторонь і зберегли свою монолітність [4: 100]. Англійська мова стала очевидним кандидатом на міжнародну допоміжну мову, оскільки вже давно здобула статус світової, чи глобальної, мови. На цей час неможливо заперечувати існування усередненого варіанту англійської мови, яким користуються на адміністративному рівні в Європі, так званої EuroSpeak, яка має свої структурно-семантичні (тобто лексичні, морфологічні та синтаксичні) комунікативні особливості.

Метою цієї статті є аналіз наслідків неминучого процесу мовної інтерференції, який відбувається при спілкуванні різномовних представників адміністрації Європейського Союзу. Представники професійної адміністративної культури, використовуючи англійську мову для професійних цілей, вносять до неї певні зміни, засновані на особливостях їх персональних когнітивних моделей.

Мову адміністративного спілкування саму по собі можна вважати окремим "культурним феноменом", або професійною підмовою, а адміністрацію ЄС – окремим мовним співтовариством. У процесі обміну інформацією представники адміністрації Європейського Союзу користуються англійською або французькою мовами. Проте саме англійська мова перетворюється в цих умовах на певний варіант міжнародної допоміжної мови, яка інкорпорує в собі характерні структурно-семантичні риси інших "великих" мов Європи. Великий аргумент на користь прийняття англійської мови як Європейської лінгва франка полягає у тому, що ця мова вже набула свого статусу "кво" серед інститутів адміністрації ЄС. І не лише в ЄС, але й на всьому континенті і навіть у світі "глобальна англійська мова" здобуває перевагу при спілкуванні тих, хто говорять різними мовами. Англійською не лише просто говорять, але й активно запозичують "англіцизми" до своїх національних мов. Ця мова стала синонімом молодіжної культури, прогресу і сучасного способу життя. Перейти в розмові на англійську, хоча б і на декілька слів, стає ознакою того, що ти молодий, безтурботний, технічно компетентний, ідеш у ногу із сучасним світом і не обмежуєш себе "даремними" традиціями [5: 70]. Англійська мова вважається також престижною просто як привілейована мова серед наукових і технічних публікацій.

Цікаве зауваження зробив польський лікар Людвік Флек. Він вперше в 1936 році ввів поняття "розумовий колектив" (thought collectives), що пізніше трансформувалося в "інформаційні співтовариства" (information communities). Він пише про спеціалізацію колективів людей за принципом розумової діяльності. Цікаво, відзначає він, що є групи людей, які можуть легко спілкуватися один з одним, тобто вони мислять однаково і належать до однієї "розумової групи". Є також інші групи людей, які абсолютно не здатні до спілкування між собою, оскільки вони належать до різних "розумових груп". Як приклад учений наводить процес спілкування між науковцем, філологом і теологом. Яким би не був предмет розмови, вона не відбудеться. У тому сенсі, що не буде досягнуте повне взаєморозуміння і буде відсутня комунікативна завершеність, оскільки у цих людей

різний стиль думки, а, можливо, і понятійно-концептуальний або онтологічний апарат. Іншими словами, з точки зору прагматики, не досягаються цілі комуніканта і перлокутивний ефект. Те, що для одного уявляється життєво важливим, для іншого буде другорядним питанням, що одному здається очевидним, для іншого є нісенітницею [6: 81-82]. Цікаво відмітити, що професія перекладача потребує від нього бути поінформованим про інтереси і цінності різних "розумових груп". Тобто перекладач повинен володіти гнучким онтологічним апаратом.

Існує думка, що кожне інформаційне співтовариство повинно бути пов'язане з конкретною онтологією. Для того, щоб постала можливість обміну інформацією, два інформаційні співтовариства повинні, принаймні, поділяти одну й ту ж онтологію [7: 39-54].

При спілкуванні білінгвів постійно відбувається переключання кодів обміну інформацією. Слід також враховувати людський чинник, що виявляється при формуванні будь-якого висловлювання. Серед представників управління інститутами Європейського Союзу формується певна професійна підмова зі своїми особливостями, властивими тільки адміністративній англійській міжнародній допоміжній мові. Ця підмова наділена майже всіма властивостями, що характеризують будь-яку з підмов. Її особливою ознакою, проте, є змішана структура, що виявляється в упровадженні деяких граматичних явищ з інших мов. До особливостей адміністративної підмови англійської міжнародної допоміжної мови можна віднести відсутність суворих норм англійської граматики при побудові висловлювань представниками однієї професійної культури, але різних національних культур.

При застосуванні означеного або неозначеного артиклів правила англійської граматики витримуються не так суворо, як у власне англійській мові, наприклад: *I am unable to forget a visit I made in the 1990 to the Rabbi of Teqoa* або *I had the impression during the discussions that there was some difficulty...* [8: 23, 66], де перше речення уміщує лімітвне означення *I made in the 1990* до іменника з неозначеним артиклем, і друге речення уміщує дескриптивне означення *that there was some difficulty* до іменника з означеним артиклем, в той час як за правилами англійської граматики лімітвне означення (limiting attribute) потребує означеного артикля до іменника, а дескриптивне означення (descriptive attribute) – неозначеного [9: 80].

Подібні відхилення від граматичних правил нормативної англійської мови ілюструють також такі приклади із лімітвним означенням: *A further issue relevant to detention is whether the prosecutor's appeal...has suspensive effect* [10: 7]. *...and this is particularly important in a field where they might have got no further...* [8: 16]. *This is not supposed to be a one only exercise, it is meant to last* [11: 6]. Такі речення, що уміщують дескриптивні означення, мають проілюструвати певні відхилення від правил, що є характерним для європейської лінгва франка: *Mr Arkoun made the point this morning that there is a need to write the history of the Mediterranean* [8: 66]. *I have heard the story that young people from Alsace...use a kind of English to communicate with each other* [8: 116]. *...the competent office for each kind of procedure should be determined with great provisions..., the time limit for the conclusion of the procedure...should be determined with general provisions...* [11: 53].

Структурні зміни, які мають місце в граматичній системі адміністративної підмови базової англійської мови, виникають сьогодні, поза сумнівом, як результат мовної ситуації в Європі. При тій кількості споріднених мов, які контактують у процесі комунікативних актів на рівні адміністративного спілкування, було б цілком природно припустити, що процес взаємовпливу мов матиме певний вплив на формування граматики адміністративної підмови. Крім того, мовна ситуація в Європі передбачає використання перекладу як посередника між адресатом і адресантом у ході здійснення практично будь-якого комунікативного акту в межах адміністрації Європейського Союзу. Цей факт не може не впливати на формування певних особливостей змін у граматичній системі англійської міжнародної допоміжної мови. Цілком зрозуміло, що при здійсненні комунікативного акту між представниками різних мовних спільнот включаються різні когнітивні моделі, властиві членам одного "інформаційного співтовариства". При переключенні когнітивних моделей у ході обміну інформацією можливі помилки, що може призвести до структурних змін висловлювань, які будуються не рідною, а адміністративною англійською допоміжною мовою. Такі зміни так чи інакше закріплюються в мовленні представників адміністративної культури.

Наприклад, висловлювання типу *For example in the year 2000 agriculture in the central and east European countries produced 4.6% of the GPD* [12: 3] або *The south European countries depend on the European Union markets* [13: 7] уміщують спрощений варіант словосполучень *eastern European* і *southern European*. Наведемо ще декілька прикладів, які доводять той факт, що взагалі європейська лінгва франка тягочить до спрощення: *The EU has no historic or legal authority to decide which state belongs to Europe and which **not*** [8: 94]. *The European Union and the United States **not** only keep a vigilant eye on developments in the region but also actively seek to influence...* [14: 4]. *Steps also need taking to improve women's lot in the countries of origin* [15: 12]. *...which has to guarantee the unviolability of human dignity and to secure the rights of all human beings **not matter** what their social, intellectual or physical status may be* [8: 48].

Вважаємо за доцільне навести ще декілька уривків з текстів документів Парламентської Асамблеї Ради Європи, які, швидше за все, можуть слугувати ще одним доказом того, що англійська мова справді виконує роль європейської лінгва франка. Ці приклади містять не стільки відхилення від граматичних норм споконвічної англійської мови, скільки відверті граматичні помилки: *But again, one cannot fail to observe that the Fifteen have become enmeshed in such a dense network of transboundary relations **that to go it alone must by now deemed to be a purely theoretical option** for anyone of them* [16: 4]. *All dialogue presupposes two partners* [8: 19].

The common European history is the history of laborious and in the end successful struggles to reconcile religious denominations, social camps and ideological contradictions [8: 47].

Якби цього роду помилки не були такими численними, їх можна було б віднести до друкарських невірностей. Те, що вони нагадують друкарські помилки, наводить на думку, що це, швидше за все, результат комп'ютерної помилки при здійсненні машинного перекладу. Адміністративні інститути ЄС використовують різні комп'ютерні програми для перекладу численної документації різними мовами (Systran, Eurodicautom). Кожна з програм має свою базу даних адміністративної термінології. Відповідає за розвиток термінологічної бази даних і за механізм роботи машинного перекладу служба перекладів при всіх організаціях і установах Європейського Союзу. Саме служба перекладів і контролює ці механізми, без існування яких були б втрачені концептуальні відмінності, що характеризують будь-яку мову, що призвело б до появи низької якості перекладів, які не відповідають прийнятим стандартам. Механізми роботи машинного перекладу припускають редагування перекладеного тексту людьми. Хоч помилки при використанні системи машинного перекладу носять специфічний характер, під час редагування тексту кожна окрема людина може вплинути на зміст через свій власний спосіб мислення, аж до структурних відхилень від норми. Не існує такого досконалого механізму, який би перетворив будь-який текст будь-якою мовою в якісний переклад іншою мовою тільки за допомогою натискання декількох клавіш. Тут неминуче втручання або допомога людини. Відразу виникає запитання, чому ці помилки з наведених прикладів не були виправлені людиною у ході редагування перекладу. Відповідь очевидна – редагують переклад люди, що перебувають у двомовній або багатомовній ситуації, і при цьому неминуча інтерференція інших мов. Унаслідок того, що та англійська мова, яка є засобом спілкування в адміністрації ЄС, являє собою змінений варіант споконвічної англійської мови, такі порушення норм англійської граматики, як вживання неправильного прийменника, неузгодження підмета з присудком, нерозрізнення парадигми абстрактне і конкретне і т.і., не є смислорозрізняльними. Хоч у будь-якій іншій ситуації такі відхилення могли б, імовірно, теоретично призвести до комунікативного провалу.

Так, висловлювання типу тих, що ми надаємо далі, не будуть сприйматися як помилкові тільки такими комунікантами, що спілкуються англійською як міжнародною допоміжною мовою, тобто не рідною національною мовою: *I should like to ask the speakers their opinions in this respect* [8: 53]. ...*the local authority define the cases of conflict of interest; resolve any conflict of interest declared by a candidate; suspend or dismiss a staff member in certain cases... decides what conduct an official must adopt in cases of conflict of interest* [11: 23]. *For Azeri's it was the rule of the Albanians (whom they, and not only they, see as their forefathers – the Albanians are nothing to do with present day Albania)* [17: 9]. *However, the issues dividing the Caspian region and frustrating the completion of major energy projects there are many and complex* [14: 15]. ...*there are thought to be 44 in Europe* [18: 4]. *However, successes are recorded in Europe* [18: 4]. *For a detailed definition of this discourses, see...* [8: 33]. *One of the projects which could come about as a result of this colloquy would be to produce a guide to all of the philosophical, theological and intellectual interaction between the three religions that have made Europe what it is...* [8: 36]. *In a culture of utility human life is seeing as something which has to fulfill certain standards of quality and utility in order to justify its existence* [8: 49].

Як відомо, машинний переклад використовується при обробці текстів наукового змісту, технічної документації, комерційних або адміністративних документів, медичної літератури і т.і. Цей вид роботи передбачає наявність спеціальних знань і використання певної підмови. Якщо людина, яка коректує той або інший машинний переклад, не належить до тієї ж професійної культури, що й адресант, неминучі помилки, що призводять до комунікативного провалу як наслідок дефіциту фрейму інтерпретації. Такого роду "неясності" можуть виявлятися не лише на семантичному, але й на структурному рівні.

Сьогодні перешкодою до виконання якісного перекладу стає ще й мовна ситуація в Європі, яка передбачає використання мови-посередника під час спілкування, скажімо, між представниками Фінляндії та Греції. Такою мовою-посередником постає, перш за все, англійська мова, яка поступово перетворюється на європейську лінгва франка. Те, що сьогодні жартома називають "європейським лепетом" (*Eurobabble*), набуває статусу певного варіанту національної мови зі своїми граматичними нормами. Деякі відхилення від норм граматики споконвічної англійської мови абсолютно очевидні при аналізі структурних особливостей адміністративного дискурсу. Як відступ хотілося б зазначити, що в комп'ютерній термінології "*babble*" інтерпретується як "супутній шум". Це й постає чи не найкращим доказом існування підстав для ствердження, що під час здійснення комунікативного акту, де адресант і адресат обмінюються інформацією через посередника у вигляді європейського варіанту англійської мови, може виникати комунікативний шум. Недарма в Інтернеті як жарт поширена така думка про феномен *EuroEnglish*: "говориш одне, а маєш на увазі зовсім інше".

З одного боку, в інститутах управління Європейського Союзу ведеться боротьба за подолання незрозумілості і спрощення системи використовуваних мовних засобів при складанні текстів адміністративних документів. З іншого ж боку, представники адміністрації Євросоюзу володіють певним "жаргоном", властивим тільки цій професійній культурі, який включає, у тому числі, й структурні зміни англійського синтаксису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Andersen C.H., Christensen L., Troest M.O. An administrative Lingua Franca within the EU. – Aalborg: Aalborg University Denmark, 1997 // www.sprong.auc.dk – 20.02.2003.

2. Rundle S. Language as a Social and Political Factor in Europe. – L.: Faber and Faber Ltd, 1946. – 350 p.
3. Гамперц Дж. Переключение кодов хинди пенджаби в Дели / Пер. с англ. А.К. Жолковского // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1972. – Вып. VI. – С. 190-203.
4. Максимов С.С. Культура, слово та переклад // Вісник СумДУ. Сер. Філологічні науки – 2001. – С. 100 – 104.
5. Fishman J. "English Only" in Europe? Some suggestions from an American perspective // Sociolinguistica. – 1994. – № 8 – P. 65-72.
6. Fleck L. The Problem of Epistemology // Cognition and Fact-Materials on Ludwik Fleck / R.S. Cohen and T. Schnelle. – Dordrecht: Reidel, 1986 // <http://www.fmag.unict.it/polhome.html> – 2.05.2005.
7. Probing the concept of information communities – a first step toward semantic interoperability / A.Yaser, H. Pundt, W. Kuhn and others – Boston: Kluwer, 1999. – 509 p.
8. The European Identity. From cultural identities to a European political identity // Colloquy. Second part. Summary. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 20-21 September 2001. – 133 p.
9. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка: Учебник. – М.: Высш. шк., 1983. – 383 с.
10. Role of the public prosecutor in a democratic society governed by the rule of law // Report. Doc. 9896. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 24 April 2003. – 16 p.
11. Public ethics at local level – Model Initiatives Package // Request for an opinion. Doc. 9749. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 24 March 2003. – 65 p.
12. Agriculture and enlargement of the European Union // Report. Doc. 9812. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 21 May 2003. – 10 p.
13. Enlargement of the European Union and the Kaliningrad Region // Reply from the Committee of Ministers. Doc. 9793. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 24 April 2003. – 2 p.
14. Europe and the development of energy resources in the Caspian Sea region // Report. Doc. 9635. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 12 December 2002. – 21 p.
15. Migration connected with trafficking in women and prostitution // Report. Doc. 9795. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 25 April 2003. – 22 p.
16. The European Identity. Europe tomorrow: shared fate or common political future? // Colloquy – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 18-19 April 2002. – 5 p.
17. The cultural situation in the South Caucasus // Report. Doc. 9736. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 17 March 2003. – 26 p.
18. Protection of sign languages in the member states of the Council of Europe // Report. Doc. 9738. – Strasbourg: Parliamentary Assembly, 17 March 2003. – 11 p.

Матеріал надійшов до редакції 10.04. 2008 р.

Пожидаева Н.П. К проблеме придания английскому языку статуса европейского международного вспомогательного языка.

В статье рассмотрен вопрос о необходимости внедрения в современной Европе единого языка общения, которым может стать английский язык. Внимание фокусируется на том, что среди представителей управления институтами Европейского Союза формируется профессиональный подязык со своими особенностями. Представители профессиональной административной культуры, пользуясь английским языком для профессиональных целей, приносят в него определённые изменения, основанные на особенностях их персональных когнитивных моделей.

Pozhydayeva N.P. To the Problem of the English Language Having Acquired a Status of the European International Auxiliary Language.

In the article the problem of the necessity in a common language for communication in Europe, which might be the English language is viewed. The attention is focused on the fact that representatives of various European Union administrative institutions have formed their professional sublanguage with its peculiarities. Members of the professional administrative culture, when using English for their professional purposes, bring some changes based on the peculiarities of their own cognitive models